

ภาพพจน์ของแม่จากบทเพลง

Image of Mother Collected from the Songs

มนตรี วิวาท์สุข*

Montree Wiwasukh

บทคัดย่อ

งานชิ้นนี้มุ่งพรรณนาภาพพจน์ของแม่ที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงเกี่ยวกับแม่จำนวน ๑๓๑ เพลง คำกริยาที่แม่เป็นประธานของประโยคในเพลงเหล่านั้นมีจำนวน ๕๐๔ คำ จัดเป็นกลุ่มกริยาได้ ๔๕ กลุ่ม เรียงลำดับกลุ่มกริยาตามวงจรของชีวิต ๓ ช่วง ได้แก่ ๑) ก่อนการเกิด - การเกิด ๒) หลังการเกิด - ก่อนการตาย และ ๓) การตาย - หลังการตาย กรอบการเรียงลำดับและเนื้อหาของแต่ละกลุ่มเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๓ ข้อ ได้แก่ หลักทศกัณฑ์ หลักสังคหวัตถุ และหลักพรหมวิหาร ภาพพจน์ของแม่ที่ได้ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ คุณ และโทษที่แม่กระทำต่อลูก และโทษที่พ่อหรือลูกกระทำต่อแม่ ภาพพจน์ที่ได้นี้แสดงให้เห็นว่าแม่เป็นผู้มีคุณค่าต่อลูกอย่างยิ่งใหญ่เกินกว่าใครทั้งหมดและดำรงอยู่ในฐานะพิเศษต่อลูก ๑๐ ประการ ดังนั้น จึง

* อาจารย์ ดร. ประจักษ์สุตรครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

นำไปสู่ข้อเสนอแนะว่าทุกคนควรฟังเพลงเกี่ยวกับแม่และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ต่อสังคมควรจัดสรรพื้นที่และเวลาเพื่อเปิดเพลงเกี่ยวกับแม่อันจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างเสริมความกตัญญูให้แก่ทุกคนที่เป็นลูก

คำสำคัญ : ภาพพจน์ของแม่ บทเพลงเกี่ยวกับแม่ ทิศหก สังคหวัตถุ พรหมวิหาร กตัญญู

Abstract

This article aims to describe the image of mother that appeared in 131 mother-related songs. Among these songs, verbs of the mother as subject of the sentences were found 504 times. These verbs were divided into 45 groups relating to three phases of life cycle : 1) before birth – birth, 2) after birth – before death, and 3) death – after death. The framework applied for describing the image of mother was based on three principles of the Buddha's teachings : Six-Disa (six directions), Sangahavatthu (bases on sympathy), and Brahmavihara (sublime states of mind). Consequently, three aspects of a mother's image were identified : a responsible mother, an irresponsible mother, and a mother who was harmed by either a father or child. The mother's image which was collected from songs suggested that mother was an incomparable person, and she was also granted 10 special statuses. Therefore, everyone should listen to mother-related songs . Socially, responsible organizations should arrange a place and time for playing those songs. This would be one approach for cultivating and instilling a sense of gratitude to the mother in every child.

Keywords : image of mother, mother-related songs, Six-Disa, Sanghavatthu, Brahmavihara, gratitude.

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่าความกตัญญูเป็นภูมิของสัตบุรุษ คือ เป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้น หรือเป็นตัวชี้วัดแรกของคนดี (สมจิตตวรรค สัง.ทูก. ๒๐/๒๗๗-๒๗๘/๗๐-๗๑) หากกล่าวในทางกลับกันก็คือคนที่อกตัญญูเป็นคนดีไม่ได้ ดังนั้น คนดีตามทัศนะของพระพุทธศาสนาต้องเริ่มต้นจากความเป็นคนกตัญญูและมีความกตัญญูเป็นแกนกลาง กตัญญู แปลว่า ความเป็นผู้รู้คุณที่คนอื่นกระทำแก่ตน ซึ่งบุคคลคู่แรก ที่ทำคุณแก่มนุษย์ทุกคนคือพ่อแม่ เพราะพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดคือเป็นผู้ให้ชีวิต ต่อเมื่อเกิดมามีชีวิตแล้วเท่านั้น บุคคลอื่น ๆ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ เป็นต้นจึงมีโอกาสรสร้างคุณแก่คนนั้น ๆ ดังนั้น หากไม่ได้รับคุณจากพ่อแม่เป็นเบื้องต้น คุณจากคนอื่น ๆ ก็เกิดขึ้นไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เอง ความกตัญญู ตามหลักพระพุทธศาสนาจึงมุ่งหมายถึงความกตัญญูต่อพ่อแม่เป็นที่หนึ่ง

นอกจากพ่อแม่จะเป็นผู้มีคุณก่อนใครอื่นแล้ว ยังเป็นผู้มีคุณต่อลูกเหนือใครอื่นอีกด้วย เพราะการเลี้ยงลูกนั้นเป็นกิจที่กระทำได้โดยยากเกินกว่าคนที่ไม่ใช่พ่อแม่จะทำได้ ในขณะเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบคุณระหว่างพ่อกับแม่ที่มีต่อลูก ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่าแม่มีคุณมากกว่าพ่อเพราะทำกิจ ๔ อย่าง ที่พ่อทำไม่ได้ คือ อุ้มท้อง แพ้ท้อง คลอด และให้ดื่มนมจากทรวงอก (โสณนันทชาดก ชุ.ชา. ๒๘/๑๓๔-๑๖๒/๓๘-๔๖) ดังนั้น เมื่อกล่าวให้ถึงที่สุดแล้วความกตัญญูต่อแม่จึงเป็นภูมิขั้นแรก

หรือเป็นอิฐก้อนแรก หรือเป็นคุณสมบัติข้อแรกของคนดี ภูมิข้อแรกของคนดีคือความกตัญญูต่อแม่นี้ จะสร้างและพัฒนาได้อย่างไร

แนวทางในการสร้างและพัฒนาความกตัญญูมีอยู่แล้วในคำวาทกตัญญูนั่นเอง เพราะความกตัญญูแปลว่าความเป็นผู้รู้คุณที่คนอื่นกระทำแก่ตน ดังนั้น การสร้างและพัฒนาความกตัญญูจึงต้องเริ่มต้นด้วยความรู้โดยการให้ลูกรู้และตระหนักว่าแม่เป็นผู้มีคุณต่อลูกเพียงใด คำถามต่อไปก็คือความรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาความรู้เกิดขึ้นได้ทางใดทางหนึ่งใน ๓ ทาง ได้แก่ จินตามยปัญญา สุตตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา (สังคีตสูตร ที.ปา. ๑๑/๒๒๘/๒๓๑)

ความรู้เกิดจากการคิดเรียกว่าจินตามยปัญญา ความรู้เกิดจากการฟัง อ่าน และดูเรียกว่าสุตตามยปัญญา และความรู้ที่เกิดจากการลงมือทำหรือประสบการณ์ตรงเรียกว่าภาวนามยปัญญา แนวทางเหล่านี้เห็นได้ในเชิงประจักษ์ว่า บางคนกตัญญูก็ต่อเมื่อเมื่อได้คิดไตร่ตรองเหตุผลเกี่ยวกับกิจต่าง ๆ ที่แม่ทำต่อตน บางคนกตัญญูก็ต่อเมื่อได้ฟัง ได้อ่าน หรือได้ดูเรื่องราวเกี่ยวกับแม่ และบางคนสำนึกได้ก็ต่อเมื่อตนเองมีลูก ในที่นี้จะให้ความรู้เกี่ยวกับคุณของแม่ผ่านทางบทเพลงซึ่งจัดเข้าในลักษณะของสุตตามยปัญญา

วัตถุประสงค์ กรอบ และแนวคิดในการศึกษา

งานชิ้นนี้มุ่งพรรณนาภาพพจน์ของแม่ที่ปรากฏในเพลงซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับแม่ โดยใช้คำสอนของพระพุทธศาสนา คือ หลักทศก หลักสังคหวัตถุ (สังคาลกสูตร ที.ปา. ๑๑/๑๙๙/๑๖๒; ๑๑/๒๐๕/๑๗๒) และหลักพรหมวิหาร (อัง. ปัญจก. ๒๒/๑๙๒/๒๕๒) เป็นกรอบในการพรรณนาภาพพจน์ด้านกายวาจาหรือการกระทำ และภาพพจน์ด้านจิตใจตามลำดับ การนำเสนอเช่นนี้มาจากแนวคิดที่ว่าเพลงเป็นภาษาสากลที่ทุกคนเข้าถึงได้ การใช้เพลงเป็นสื่อเพื่อให้ความรู้ว่าแม่มีคุณเพียงใดและอย่างไรจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างและพัฒนาความกตัญญูให้แก่ลูกทุกคนที่ฟังเพลง

เหตุที่กรอบแนวคิดที่ใช้ในการพรรณนาภาพพจน์ของแม่คือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๓ ข้อ ได้แก่ หลักทศก หลักสังคหวัตถุ และหลักพรหมวิหาร นั้น เพราะหลักธรรม ๓ ข้อนี้เป็นคุณสมบัติของพ่อแม่ โดยหลักทศก และหลักสังคหวัตถุ

๒๑๒ มนต์รี วิวาท์สุข

เป็นหลักปฏิบัติที่แสดงออกมาทางกายวาจา จึงใช้เป็นกรอบในการพรรณนาภาพจน์ด้านกายวาจา ส่วนหลักพรหมวิหารเป็นคุณสมบัติทางจิตใจ จึงใช้เป็นกรอบในการพรรณนาภาพจน์ด้านจิตใจ ความหมายและคำอธิบายของหลักธรรมทั้ง ๓ ข้อ ในที่นี้รวบรวมมาจากแนวทางที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (๒๕๔๙ : ๑๙๑, ๑๔๓, ๑๒๔) และหนังสือเรื่อง ถ้าเช็ดหูพระคุณแม่ขึ้นมาได้ สังคมไทยไม่สิ้นความหวัง (คุณมารดาบิดา สูดพรรณนามหาศาล) (๒๕๔๘ : ๑๘-๒๒) ดังต่อไปนี้

ทิศหก หมายถึง บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธทางสังคมดุจทิศที่อยู่รอบตัว ทิศที่ ๑ ปุรัตติมทิศ ทิศเบื้องหน้า คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน อธิบายว่า พ่อแม่นั้นทำหน้าที่สำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ห้ามปรามจากความชั่ว อธิบายว่า ท่านห้ามปรามเราไม่ให้ทำความชั่วซ้ำเสียหาย ป้องกันเราไม่ให้ตกไปในทางที่ต่ำทรามมีอันตราย
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี อธิบายว่า ท่านสั่งสอนแนะนำเราให้ตั้งอยู่ในความดี ชักนำเราให้มุ่งไปในทางที่จะพบความสุขความเจริญ
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา อธิบายว่า ท่านให้เราได้เล่าเรียนศิลปวิทยา มีความรู้ที่จะไปประกอบอาชีพการงานเพื่อตั้งตัวให้เป็นหลักฐานต่อไป
๔. หาคู่ครองที่สมควรให้ อธิบายว่า ถึงเวลาถึงวัยที่จะมีครอบครัวท่านก็เป็นธุระเอาใจใส่จัดแจงช่วยเหลือโดยรับที่จะทำด้วยความเต็มใจ
๕. มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร อธิบายว่า ทรัพย์สมบัติของท่านก็เป็นของลูกนั่นเองซึ่งท่านจะมอบให้ในเวลาอันสมควรเป็นระยะ ๆ ไป จนครั้งสุดท้ายที่เรียกว่ามรดก

สังคหวัตถุ หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. ทาน หมายถึง การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน ด้วยสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน อธิบายว่า พ่อแม่มีแต่การให้แก่ลูก
๒. ปิยวาจา หมายถึง วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ

ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี อธิบายว่า พ่อแม่พูดจาด้วยน้ำใจปรารถนาดี และอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำชี้แจงบอกเล่าสิ่งที่เป็นประโยชน์

๓. อุตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม อธิบายว่า พ่อแม่ลงมือลงแรง เอาแรงกายของท่านทำโน่นทำนี่ให้โดยเฉพาะเมื่อลูกยังเล็กอยู่ทำอะไรเองไม่ได้พ่อแม่ก็ทำให้ตั้งแต่อุ้มเรา จูงเรา ป้อนข้าว อาบน้ำ แต่งตัวให้ เป็นต้น การเลี้ยงดูต่าง ๆ ท่านต้องลงมือปฏิบัติโดยใช้เรี่ยวแรงของท่านช่วยเราทั้งนั้น

๔. สมานตตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดั้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี อธิบายว่า พ่อแม่อยู่กับลูก ร่วมสุขร่วมทุกข์กับลูก ทำตัวเข้ากับลูกได้ ปฏิบัติต่อลูกทุกคนอย่างเสมอภาค เสมอดั้นเสมอปลายกับลูก ไม่ถือเนื้อถือตัว อย่างลูกสมัยปัจจุบันนี้ บางทีเล่นสักระพ่อแม่ข้ามไปข้ามมา ท่านก็ไม่ถือสา แต่คนอื่น มาทำอย่างนั้นไม่ได้พ่อแม่จะโกรธ

พรหมวิหาร หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติ ที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตดีหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. เมตตา หมายถึง ความรัก ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า อธิบายว่า ใจของพ่อแม่ั้นประกอบด้วยความรักความปรารถนาดี เอาใจใส่เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตและอกงามมีความสุข อีกนัยหนึ่ง พ่อแม่มีเมตตาในยามปกติ เมื่อลูกเจริญเติบโตอยู่ดีตามที่ควรจะเป็น (เขาปกติ)

๒. กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัด ความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ อธิบายว่า ใจของพ่อแม่ประกอบด้วยกรุณา มีความสงสาร คอยช่วยเหลือให้พ้นจากความยุ่งยากเดือดร้อน ช่วยแก้ไขปัญหาและปลดเปลื้องความทุกข์ อีกนัยหนึ่ง พ่อแม่มีกรุณา ยามลูกมีทุกข์ เช่น เจ็บป่วย หรือมีเรื่องลำบากเดือดร้อน (เขาตกต่ำ)

๓. มุทิตา หมายถึง ความยินดี ในเมื่อผู้อยู่ที่มีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป อธิบายว่า ใจของพ่อแม่มีมุทิตา คอยส่งเสริมให้กำลังใจ และพลอยยินดีเมื่อลูกประสบความสำเร็จ ประสบความสำเร็จ ก้าวหน้า หรือทำความดีงามถูกต้อง อีกนัยหนึ่ง พ่อแม่มีมุทิตาเมื่อลูกทำอะไรได้ดีมีสุขหรือประสบความสำเร็จ เช่น สอบได้ที่ดี ๆ สอบเข้างานได้ หรือได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง (เขาขึ้นสูง)

๔. อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตรางู ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุ อันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน อธิบายว่า ใจของพ่อแม่มีอุเบกขา ในเวลาที่สมควร เช่น เมื่อลูกจะต้องรับผิดชอบตัวเอง หรือควรรู้จักฝึกหัดทำอะไรด้วยตนเอง ท่านก็จะให้โอกาสแก่ลูกที่จะพัฒนาตัวเอง คือไม่ใช่จะทำให้ไปหมดทุกอย่างจนกระทั่งลูกทำอะไรไม่เป็น อีกนัยหนึ่ง พ่อแม่มีอุเบกขา เมื่อจะฝึกหัดให้ลูก รู้จักรับผิดชอบตนเอง จะได้ทำอะไร ๆ เป็น และพึ่งตนเองได้ เช่น ให้เดินเอง ทำการบ้านเอง โดยพ่อแม่วางที่เฉยดูให้เขาทำ แต่พร้อมที่จะช่วยเมื่อถึงเวลา หรือเป็นที่ปรึกษาให้ เมื่อลูกสมควรต้องรับผิดชอบการกระทำของเขา เช่น ลูกทำความผิด ลูกทะเลาะกัน พ่อแม่วางตัวเป็นกลาง เพื่อให้มีการพิจารณา วินิจฉัย ตัดสิน และให้เขาปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเมื่อลูกรับผิดชอบตนเองได้ เช่น เรียนจบแล้วมีการงานทำ เป็นหลักฐาน ออกเรือนมีครอบครัวของตัวเอง พ่อแม่รู้จักวางตัววางเฉย ไม่เข้าไปก้าวกายแทรกแซงในชีวิตส่วนตัวของครอบครัวเขา

หน้าที่ของแม่ตามหลักทศกนั้นเป็นการการกระทำทางกายและวาจาซึ่งสามารถจัดเข้าในหลักสังคหวัตถุได้ ดังนั้น เมื่อจัดกลุ่มกริยาออกเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มกายวาจา และจิตใจ จึงคงเหลือกรอบในการจัดกลุ่มกริยาเพียง ๒ กรอบ คือ กรอบตามหลักสังคหวัตถุแสดงการกระทำทางกายวาจา และกรอบตามหลักพรหมวิหารแสดงสภาพจิตใจของพ่อแม่

ขั้นตอนการศึกษา

การศึกษาเริ่มต้นด้วยการค้นหาและรวบรวมเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแม่โดยการพิจารณาจากชื่อเพลง และการสุ่มฟังหรืออ่านเนื้อเพลง ชื่อและเนื้อเพลงเหล่านี้ได้มาจากการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเริ่มต้นที่เว็บไซต์กูเกิล (google) คำที่ใช้ในการสืบค้น คือ “เพลงเกี่ยวกับแม่” ปรากฏหน้าเว็บไซต์จำนวน ๕๑ หน้า ๔๙๗ รายการ บางรายการ ปรากฏมากกว่าหนึ่งครั้งในหน้าเดียวกันหรือในหน้าอื่น การค้นหาเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแม่คัดจากเว็บไซต์เหล่านี้โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อจำนวนเว็บไซต์ แต่ให้ความสำคัญกับความอึดตัวของชื่อเพลง เมื่อค้นหาแล้วปรากฏว่าเพลงที่พบในเว็บไซต์อื่น ๆ ซ้ำกับเพลงจากเว็บไซต์ก่อนหน้านี้จนมั่นใจว่าไม่มีเพลงเกี่ยวกับแม่นอกเหนือไปจากที่ค้นพบแล้ว หรือแม้มีอยู่ก็คงมีจำนวนน้อยมากจึงหยุดค้นหา ทั้งนี้ หากสงสัยว่าเพลงเกี่ยวกับแม่อาจมีอยู่ในเว็บไซต์ใดก็ค้นหาจากเว็บไซต์นั้นเรื่อยไป

นอกจากการค้นหาจากเว็บไซต์แล้ว ยังได้ดำเนินการอีก ๒ ทาง เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ได้จะครอบคลุมเพลงเกี่ยวกับแม่ทั้งหมดหรือมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ การเชิญชวนนักศึกษาให้ช่วยหา และการขอแลกเปลี่ยนเพลงกับนักจัดรายการวิทยุและนักจัดดนตรีชาวบ้าน ด้วยวิธีการทั้ง ๓ นี้ ทำให้ได้ชื่อเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแม่จำนวน ๒๓๐ เพลง จากนั้นได้ค้นหาเนื้อร้องของเพลงเหล่านี้อีกครั้งหนึ่ง ผลจากการดำเนินการทำให้ได้เนื้อเพลงจำนวน ๑๓๑ เพลง เมื่อได้เนื้อเพลงแล้วได้ดำเนินการดังนี้ ๑) ถอดเนื้อเพลงโดยกำหนดให้คำว่า “แม่” เป็นประธานของประโยคทั้งในฐานะเป็นผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ๒) หากரியของประโยคจากเนื้อเพลง ๓) จัดกริยาที่เหมือนกันหรือมีความหมายใกล้เคียงกันเป็นกลุ่มเดียวกัน และ ๔) เรียงกลุ่มกริยาตามลำดับชีวิตจริงตามลำดับ

๒๑๖ มนตรี วิวาทสุข

ตารางที่ ๑ ตัวอย่างการถอดเนื้อเพลง

ชื่อเพลง : คำน້านนม	ศิลปิน : ชาญ เย็นแซ	คำร้อง/ทำนอง : ไพบุลย์ บุตรขัน
เนื้อเพลง	<p>แม่นี้มีบุญคุณอันใหญ่หลวง ที่เฝ้าหวงห่วงลูกแต่หลังเมื่อยังนอนเปล แม่เราเฝ้าโอดระเห่ กล่อมลูกน้อยนอนเปลไม่ห่างหันเหไปจนไกล เมื่อเล็กจนโตไอ้แม่ถนอม แม่ฝ่ายผอมย่อมเกิดแต่รักลูกบักดวงใจ เต็บโตไอ้เล็กจนใหญ่ นี่แหละหนาะอะไรมิใช่ใดหนาเพราะค่าน້านนม ควรคิดพินิจให้ดี ค่าน້านนมแม่นี้จะมีอะไรเหมาะสม ไอ้ว่าแม่จำ ลูกคิดถึงค่าน້านนม เลือดในอกผสมกลั่นเป็นน้านนมให้ลูกดื่มกิน ค่าน້านนมควรอุทธรณ์ให้ลูกฝัง แต่เมื่อหลังเปรียบดังพื้นฟ้าหนักกว่าแผ่นดิน บวชเรียนพากเพียรจนสิ้น หยดหนึ่งน้านนมกินทดแทนไม่สิ้นพระคุณแม่เอ๋ย*</p>	
ผลการถอดเนื้อเพลง โดยกำหนดให้คำว่า “แม่” เป็นประธาน ของประโยค	<ol style="list-style-type: none"> ๑. (แม่) มีบุญคุณใหญ่หลวง ๒. (แม่) เฝ้าห่วงหวง ๓. (แม่) กล่อมนอน ๔. (แม่) ถนอมเลี้ยงดู ๕. (แม่) ให้นม 	

* ที่มา : http://lyrics.ohoozaa.com/?search_song=ค่าน້านนม&search_artist=ชาญ

ผลการศึกษา

จากการดำเนินการ ๔ ขั้นตอนข้างต้น ทำให้ได้กริยาจำนวน ๕๐๔ คำ จัดเป็น
 กลุ่มกริยาได้จำนวน ๔๕ กลุ่ม เรียงกลุ่มกริยาตามจำนวนความถี่ของกริยาจากมาก
 ไปหาน้อยดังตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ กลุ่มกริยาเกี่ยวกับแม่

กลุ่มที่	จำนวนคำ/ครั้ง	คำสำคัญ
๑	๔๖	รัก
๒	๓๕	สอน, เตือน
๓	๓๒	ห่วงใย, ใส่ใจ, กังวล, ดูแล
๔	๒๙	กล่อม, นอน
๕	๒๗	กอด, จูบ
๖	๒๕	เหนื่อย, ลำบาก, อดทน
๗	๒๔	ปลอบใจ, ระบายทุกข์, เหน็ดน้ำตา, รักษาแผลใจ
๘	๒๔	กำลังใจ
๙	๒๒	เทพ, พรหม, พระ, เพื่อน, ร่มโพธิ์ไทรทอง, ผู้หญิงที่ดีที่สุด, สายน้ำ, ทางสู่สวรรค์
๑๐	๑๙	แววตา, สายตา, มือ, แก้ม, คอ, ตัก, กาย, ใจ
๑๑	๑๔	เป็น...ของลูก
๑๒	๑๓	รอ, รอคอย, ฝ้า
๑๓	๑๓	เสื่อผ้า, อาหาร
๑๔	๑๓	มีคุณ
๑๕	๑๓	โกรธ, น้อยใจ, เหนื่อยใจ, ร้องไห้, ทุกข์, เจ็บ, หน้าใจ, งอน
๑๖	๑๒	ฝัน, หวัง, ต้องการ, อยากร, ปรารถนา, ประสงค์
๑๗	๙	ขี้มท้อง, คลอด, เกิด
๑๘	๙	ปลอบ, เคียงข้าง, เป็นที่ปรึกษา
๑๙	๙	ให้ความอบอุ่น, ให้ความสุขใจ, ให้ความมั่นใจ, ให้ความบันเทิงใจ
๒๐	๙	ชื่นใจ, ภูมิใจ, ปลื้มใจ, สุขใจ, ดีใจ
๒๑	๙	เกราะ, ป้องกัน, คู่ครอง, ที่พึ่งพิง
๒๒	๘	เลี้ยง, ดูแล
๒๓	๘	ให้นม

๒๑๘ มนตรี วิวาท์สุข

กลุ่มที่	จำนวนคำ/ครั้ง	คำสำคัญ
๒๔	๔	ดู, ต่ำ, ว่า, ชู, ตี, ตี
๒๕	๔	ทิ้ง, ถูกทิ้ง, ถูกลืม, ถูกฆ่า
๒๖	๗	ปรานี, ไม่คิดร้าย, ไม่ทำร้าย
๒๗	๗	รู้ใจ
๒๘	๖	ให้เรียน
๒๙	๖	ผู้ให้, ผู้เสียสละ
๓๐	๕	อภัย
๓๑	๔	น้ำใจ (อุเบกขา)
๓๒	๓	พยาบาล
๓๓	๓	โทรหา
๓๔	๓	บ้าน, โลก
๓๕	๓	เข้มแข็ง
๓๖	๓	ยอม
๓๗	๓	ตาย, ลูกมันใจ
๓๘	๒	ก่อน
๓๙	๒	อยู่ในใจลูกเสมอ
๔๐	๒	ทำให้ลูก/พ่อ
๔๑	๒	แบบอย่าง
๔๒	๑	ทำได้ทุกอย่าง
๔๓	๑	รบกวน
๔๔	๑	สุขภาพ
๔๕	๑	ขาดแม่เหมือนฟ้าขาดเดือน
รวม	๕๐๔	

การจัดกลุ่มข้างต้นนี้ บางกลุ่มไม่ใช่กริยาแต่เป็นคำนามหรือคำบุรพบท พึงเข้าใจว่าในกลุ่มนั้น ๆ ได้ละกริยาไว้เพื่อไม่ให้ซ้ำซากเช่นกลุ่มที่ ๙ ประกอบด้วยคำว่า เทพ และพรหม เป็นต้น กริยาของกลุ่มนี้คือคำว่า เป็น เมื่ออ่านเรียงตัวจะได้ความว่าแม่ เป็นเทพ และเป็นพรหม เป็นต้น อีกประการหนึ่งคำนามที่ปรากฏในกลุ่มนั้น ๆ เป็น อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเช่นในกลุ่มที่ ๑๐ ไม่ได้แสดงกริยาไว้เพราะแม่ใช้อวัยวะ ส่วนนั้น ๆ ทำสิ่งต่าง ๆ คำกริยาโดยรวมของกลุ่มได้แก่คำว่าทำ แต่เพราะลักษณะและ หน้าที่ของอวัยวะส่วนนั้น ๆ ต่างกันจึงมีคำกริยาเฉพาะที่ต่างกันเช่นกริยาของตาคือดู กริยาของมือคือจับ เป็นต้น ซึ่งถ้าจะเขียนให้เต็มประโยคก็จะได้ว่าแม่ทำการดูด้วยตา ทำการจับด้วยมือ แต่การเขียนเช่นนี้ไม่นิยม ที่นิยมเขียนกันคือตาของแม่ดู มือของแม่ จับ เพื่อเลี่ยงการแสดงกริยาเฉพาะของอวัยวะเฉพาะส่วนนั้น ๆ จึงได้แสดงอวัยวะ เฉพาะส่วนนั้น ๆ ไว้แทน กลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่มีกริยาก็อิงเทียบเคียงตามที่กล่าวมานี้ ใน กรณีที่ไม่สามารถใช้คำกริยาว่า “ทำ...ด้วย” ให้ใช้คำว่า “เป็น” แทน เช่นในกลุ่มที่ ๓๔ คำที่ปรากฏคือ “ก่อน” ให้อ่านว่าแม่เป็นบางอย่างก่อนใคร

วิธีแจกนับกลุ่มกริยามีแนวปฏิบัติดังนี้ กลุ่มกริยาที่ ๑ มีจำนวนกริยา ๑ คำ คือ คำว่ารัก จำนวนที่ปรากฏ ๔๖ ครั้ง แสดงว่ามีคำว่ารักปรากฏในเพลง ๑๓๑ เพลง จำนวน ๔๖ ครั้ง กลุ่มกริยาที่ ๒ มีจำนวนกริยา ๒ คำ คือคำว่าสอน และเตือน จำนวน ที่ปรากฏ ๓๕ ครั้ง แสดงว่ามีคำว่าสอนปรากฏในเพลง ๑๓๑ เพลง จำนวน ๑๗.๕ ครั้ง และมีคำว่าเตือนอีก ๑๗.๕ ครั้ง ในกลุ่มคำอื่นก็พึงเข้าใจตามตัวอย่างนี้

กลุ่มกริยาทั้ง ๔๕ กลุ่มเหล่านี้ เมื่อเรียงลำดับตามชีวิตจริงตั้งแต่เกิดจนตาย แบ่งได้เป็น ๓ ช่วง ได้แก่ ๑) ก่อนการเกิด - การเกิด ๒) หลังการเกิด - ก่อนการตาย และ ๓) การตาย - หลังการตาย ในแต่ละช่วงมีจำนวนรายการกลุ่มกริยาต่างกัน ดังนี้

ช่วงที่ ๑ มีกลุ่มกริยา ๑ รายการ

ช่วงที่ ๒ มี ๔๒ รายการ คือ รายการที่ ๒-๔๓

ช่วงที่ ๓ มี ๒ รายการ คือ รายการที่ ๔๔-๔๕

ทั้งนี้ ช่วงที่ ๒ ได้แบ่งรายการของกลุ่มกริยาเป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑) ภาวะหรือ การกระทำ จัดกลุ่มตามหลักสังคหวัตถุ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสามนัตตตา ๒) ความรู้สึกและความคิดหรือจิตใจ จัดกลุ่มตามหลักพรหมวิหาร ได้แก่ เมตตา กรุณา

มุทิตา และอุเบกขา* โดยแต่ละกลุ่มยังได้แบ่งย่อยลงไปตามลักษณะเด่นของกิริยา ทั้งนี้หน้าที่ของแม่พ่อตามหลักทศกสงเคราะห์เข้าในหลักสังคหวัตถุ จึงไม่แยกแสดงไว้ต่างหาก

นอกจากนี้ยังแบ่งกิริยาตามลักษณะของประธานในประโยคออกเป็น ๒ฐานะ คือ ฐานะของผู้กระทำ และฐานะของผู้ถูกกระทำ โดยการจัดกลุ่มคำในรายการนั้น ๆ ดำเนินการดังนี้ ๑) ลำดับคำจัดเรียงตามจำนวนของคำจากน้อยไปหามาก และนำหน้าของคำจากเบาไปหาหนัก ๒) กลุ่มคำจัดตามลักษณะของคำที่อยู่ในรายการนั้น ๆ ไปตามลำดับ ได้แก่ กลุ่มคำที่แสดงลักษณะ อากาโร ระยะเวลาและความถี่ ระดับและขนาด การเปรียบเทียบหรือการอุปมา และผลจากการกระทำนั้น ดังต่อไปนี้

ก. ช่วงที่ ๑ : ก่อนการเกิด - การเกิด

๑. ท้องและคลอด

๑) กาย : ท้อง/ อวัยวะเพศ : คลอด; ๒) ความรู้สึก : ลำบาก/ ทรมาน/ ถนอมดังชีวิต/ ทุกข์สาหัส/ หายโศก/ ยินดี; ๓) เวลา : เก้าเดือน/ เมื่ออุ้มท้อง/ ขณะคลอด/ หลังคลอด

ข. ช่วงที่ ๒ : หลังการเกิด - ก่อนการตาย

ช่วงที่ ๒ นี้มี ๘ ข้อ โดยข้อที่ ๒-๕ แสดงภาพพจน์ด้านกายวาจาหรือการกระทำซึ่งจัดเรียงลำดับตามหลักสังคหวัตถุ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตตจริยา และสมานตตตา และข้อที่ ๖-๘ แสดงภาพพจน์ด้านจิตใจซึ่งมีลักษณะ ๔ อย่าง ตามหลักพรหมวิหาร ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ส่วนข้อที่ ๑๐ แม่เป็นผู้ถูกกระทำ จึงจัดแยกออกไปโดยไม่อิงทั้งหลักสังคหวัตถุและหลักพรหมวิหาร ดังต่อไปนี้

๒. สังคหวัตถุข้อที่ ๑ พุทธิกรรมทางกาย : ทาน = การให้

๑) สิ่งของ : ให้/ สละทุกสิ่งทุกอย่าง, สร้อย, แหวน, ซีดี้เครื่องใหม่, รองเท้า, นาฬิกา, เสื้อผ้า, รางวัด, ความฝันของตน; ๒) ความรู้ : ให้เรียน/ ส่งเรียน/ ให้ลูกออกไปเรียนรู้โลกภายนอก/ ตั้งรางวัลถ้าสอบผ่าน ๓) ชีวิต : ยอมตาย/ ยอมสละชีวิตแทนลูก; ๔) เวลา : เมื่อลูกเดินทาง, ยามฉุกเฉิน

* ดูคำอธิบายโดยละเอียดที่ มนตรี วิวาท์ สุข (๒๕๕๒). “แม่พ่อแบบพุทธ.” วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๒. หน้า ๖๓-๗๖.

๓. สังคหวัตถุ ข้อที่ ๒ พถติกรรมทางวาจา : ปิยวาจา = พูดด้วยความรัก

๓.๑ **เชิงบวก :** ๑) **คุยทั่วไป :** ไทศัพทหา/ บอกคิดถึง/ บอกข่าวให้รู้/ ไม่บ่น; ๒) **อบรมสั่งสอน :** สอน/ สั่งสอน/ สอนสั่ง/ พร่ำสอน/ อบรมสั่งดี ๆ, เรื่องคู่ครอง : เป็นหญิงต้องรักษานวลสงวนตัว, ระวังในการคบผู้ชาย, อย่าไว้ใจชาย, อย่าใจเร็วด่วนได้, อย่าชิงสุกก่อนห่าม, ให้เรียนจบก่อนรัก, ให้เป็นคนกตัญญู, ให้ทำความดี, ให้เรียนรู้สั่งงาน, ให้ขยันและอดทน, ให้สู้ทน, ให้เข้าใจโลก/ สอนสวดมนต์ก่อนนอน/ สอนประคองให้เดิน/ มีคำสอนกระจายอยู่ทั่วไป/ คอยตอบคำถาม/ ขอร้อง/ เตือน/ เตือนใจ/ คอยเตือน/ คอยตักเตือนเป็นประจำว่าโตแล้ว, ให้อยู่ในร่องในรอย, ให้อะวังในการคบคน, ไม่ให้รับของคนแปลกหน้า/ ไม่เคยสอนให้เป็นคนใจร้าย; ๓) **กล่อมนอน :** ร้องเพลงกล่อม/ เเทกกล่อม/ เล่านิทานกล่อม/ เสียงร้องกล่อมของแม่ราวทิพย์ดนตรีไม่มีใครเหมือน; ๔) **ปลอบขวัญ :** ปลอบโยน/ ปลอบใจ/ เอาใจ/ เอาใจช่วย/ ตามได้ทุกซอกเกี่ยวกับงาน/ สวดมนต์อ่อนวอนให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง/ อวยพร/ ไม่เคยเรียกร้องสิ่งใด; ๕) **เวลา :** เมื่อลูกทุกข์/ เหน็ดเหนื่อย/ เดือดร้อน/ เจอเรื่องร้าย/ หวาดกลัว/ เศร้า/ ท้อใจ/ ร้องไห้/ อ่อนแอ/ มีปัญหา/ อหึก/ เจอเรื่องร้าย/ ผิดหวัง/ หมองหม่นขาดคนเหลียวแล/ เมื่อลูกหันกลับมา

๓.๒ **เชิงลบ :** ดู/ ต่ำ/ ว่า/ ชู/ ตี/ บ่นซ้ำ ๆ ด้วยคำร้ายที่เต็มด้วยความรักและความหวังดี

๔. สังคหวัตถุ ข้อที่ ๓ อัดถจริยา = ทำประโยชน์ให้ด้วยกายวาจา

๔.๑ **เชิงบวก ๑) กาย :** เป็นเกราะป้องกันลูกจากอันตราย, น้ำมือผู้ชาย/ ไปไหน ๆ กับลูก/ คัดกรองคนที่รักจริง/ ช่วยเลือกคู่ครอง/ ยืนสัดกันไม่ให้ไปเกี่ยวกับแฟน/ ปกป้องให้ปลอดภัย/ ทำให้ลูกไม่กลัวใครรังแก/ เลี้ยง/ ถนอมเลี้ยง/ เลี้ยงดู/ เลี้ยงลูกได้หลายคน/ ไม่ให้ยุ่งเป็นต้นกต ตั้งแต่เล็กจนใหญ่ ด้วยความเหนื่อยยาก ลำบาก/ ดูแลไม่ห่าง/ ฝ่าแค้นไขว่ไม่ให้อยู่จันทรบวณ/ คอยพยาบาล/ ไม่กินไม่นอน/ ไม่ทิ้งไปไหน/ กายสัมผัสกาย/ นอนไปพร้อมกับลูก/ เหนื่อย/ ลำ/ อดทน/ ยากลำบาก/ ทำงานหนัก/ นอนดึก/ ตื่นเช้า/ เก็บเงินทุกบาท/ แกรับเรื่องใหญ่ ๆ/ แยกปากท้องของครอบครัวที่มีหลายชีวิต/ บากบั่น/ ลำเค็ญ/ ยอมเจ็บ; ๒) **มือ :** อ่อนละมุน/ ไม่เหมือนใคร/ คอยลูบตัวให้/ คอยประคอง/ ปกป้อง/ คุ้มภัย/ ทายาให้/ พัดวี/ ชับน้ำตาล/ เช็ดน้ำตาล/ ถัก/ ทอผ้าไหม/ ซักผ้าอ้อม/ หาของกิน/ ทำอาหาร/ หุงข้าว/ ต้มปลา เตรีมของกินไว้ให้/ ส่ง

ของกินไปให้/ ป้อน : ข้าว น้ำ/ ให้ลูกนอนเปล/ ให้นอนบนที่นอน/ นอนพัดไกว/ เช็ดตัวให้/ ไม่เคยซื้อชิ้นสวยเสื่องามตัวใหม่ (เพื่อตัวเอง)/ ยืมเงินรายวัน/ พร้อมเช็ดน้ำตา; ๓) ทรวงอก : ป้องกันทุกซีกย์ได้ดีกว่าห้องนริภัย; ๔) แขน+อก = อ้อมแขน/ อ้อมอก/ อ้อมกอด : อุ้ม/ กอด/ โอบอ้อม/ กอดไม่ห่างกาย/ โอบกอดแนบกาย/ โอบกอดกระซิบในใจ/ อุ้มแนบอก/ กกกอด/ ถนอมไว้ในทรวงอก/ กอดศพลูกร้องไห้/ เห็น้อยล้ำ/ หמדเรียวแรง/ มีแรงกอดลูกเสมอ/ อากาศไม่อาจผ่านเพราะสองใจรวมเป็นหนึ่งเดียว/ ทำให้หายเหนื่อย/ ทำให้มีความสุขเกินอ้อมกอดใคร/ อากาศผ่านไม่ได้; ๕) ตา/ แววตา/ ดวงตา/ สายตา/ น้ำตา : มีแววตาที่อ่อนล้า/ สบตา/ อิมรัก/ อาหาร/ อ่อนโยน/ ปรานี/ อาลัย/ ห่วงใย/ ร้องไห้/ เสียน้ำตา/ ไม่เหมือนใคร/ เห็นแล้วสุขใจ/ ตาประสานตา/ งามยิ่งกว่าหยาดน้ำฟ้า (น้ำค้าง) ยามต้องแสงตะวันที่เปล่งประกายเป็นสีรุ้ง/ ทำให้ลูกหายเหนื่อย/ ฝ้ามองลูกกลับบ้านแม่อึดตื่นทุกวัน/ ฝ้ามองลูกที่แยกครอบครัวไปแล้วกลับมาเยี่ยม; ๖) ลมหายใจ : อบอุ่นที่สุด/ เปี่ยมด้วยเมตตา/ เกิดจากรักจริง/ เทียงแท้/ ให้ความสุข; ๗) เลือด : ให้นม/ ป้อนนม ซึ่งน้ำนมแม่อือน้ำทิพย์กลั่นจากเลือด; ๘) ปาก/ หน้า/ แก้ม : ยิ้ม/ จูบฝ่าเท้า/ ชบแก้มกับหน้าลูก; ๙) ขา = ตัก : ให้ลูกนอนหนุน/ เป็นเหมือนยาล้างใจที่รุ่มร้อนและอ่อนล้า; ๑๐) ชีวิต : ทำเป็นแบบอย่างให้เห็น/ ลูกเลียนแบบแม่; ๑๑) คอ : ให้ลูกขี่; ๑๒) หู : ฟังลูกร้องไห้

๔.๒ เเชิงลบ : มือ : ตี/ ทายา/ เปิดทีวีหนวกหู/ ทำให้ลูกอ่านหนังสือไม่รู้เรื่อง/ ทิ้งลูก

๕. สังคหวัตถุข้อที่ ๔ สมานัตตตา = เสมอตันเสมอปลายและไม่ทอดทิ้ง (กายและวาจา)

๑) เสมอกาย : เป็นคนเดียวที่ไม่ทิ้ง/ อยู่เคียงข้าง/ เข้าข้าง/ อยู่ใกล้/ อยู่ข้างหลังเสมอ/ ร่วมสุขร่วมทุกข์กับลูกเสมอ, ตลอดเวลา, ไม่ว่าจะเจอเรื่องดีหรือร้าย/ ไม่ทิ้งลูก/ อ่อนโยนดับความต้อติง/ เพียงคนเดียวที่อยู่ข้างลูกก็มากพอที่จะให้แสงสว่าง/ รว/ ฝ้า/ คอย/ ฝ้ารว/ คอยฟังข่าวลูก/ ฝ้าคอยวันสำเร็จของลูก; ๒) เสมอใจ : ให้ความอุ่นใจ/ ให้ซึมซับไอรุ่น/ ให้ลูกสุขใจ/ ให้ความรู้สึกรอบอุ้มใจ/ ให้ความมั่นใจ/ สร้างสุขให้ลูกด้วยไอรุ่นรัก/ ให้ลูกได้ความบันเทิง/ ให้ลูกอ้อมอกอ้อมใจอ้อมรัก/ รักษาแผลใจ/ ใจประสานใจ; ๓) เสมอกาย-ใจ : อดภัย/ พร้อมอดภัย/ ให้ภัยลูกเสมอทุกเรื่องที่มีดแม้จะมากมายที่คนอื่นไม่ให้ภัย/ เข้มแข็ง แม่เห็น้อยล้ำ เมื่อลูกหวั่นไหว/ อ่อนไหว แต่

ไม่อ่อนแอ/ ประคองใจให้ลูกก้าวพ้นภัย; ๔) เวลา : เมื่อลูกเสียใจ/ เมื่อมีปัญหา/ เมื่ออยู่ใกล้/ เมื่อนึกถึง/ เมื่อลูกคิดถึง

๖. จิตพรหมข้อที่ ๑ เมตตา = ความรัก เมื่อลูกอยู่ดีมีสุข ก็ปรารถนาดีให้มีความสุขยิ่งขึ้น

๑) รัก : จริง/ แท้/ เทียงแท้/ สดใส/ อบอุ่น/ บริสุทธิ์/ เบิกได้/ ไม่มีขาย/ ไม่เสื่อมคลาย/ ไม่เปลี่ยนแปลง/ ไม่มีข้อแม้/ ไม่พบในใครอื่น/ ไม่ใช่เพียงร่างกาย/ อยาก : ให้ลูกได้ดี/ แม่แม่จนก็ไม่ปรารถนาทรัพย์สิน/ ให้ลูกได้คู่ครองที่ดีมีความสุขสบาย/ รู้ว่าลูกมีคนรักหรือยัง/ กอดลูก/ ให้ลูกสบาย/ ให้ลูกได้เรียน; ๒) ต้องการ : (เพียงอย่างเดียวคือ) อยากให้ลูกตั้งใจเรียน/ ให้ลูกเป็นคนดี/ ให้ลูกเป็นคนดีมีวิชา/ ไม่หวังสิ่งตอบแทนจากลูก/ ขอเพียงให้ลูกปลอดภัย/ ขอให้ลูกคิดถึงเวลาทุกข์/ ไถโทษที่ทำตอนเป็นวัยรุ่นหลงผิด/ ให้ฝันของลูกเป็นจริง; ๓) หวัง : หวังดีกับลูกจนวันตาย/ มีลูกเป็นความหวัง/ ให้ลูกเลี้ยงดูเมื่อตกยาก; ๔) เวลา : ไม่ได้บอกทุกวัน/ ตั้งแต่อยู่ในครรภ์/ เมื่อสิ้นหวัง/ ท้อแท้/ ทุกวัน/ ทุกยาม/ ตลอดเวลา/ ชั่วโมง/ นาที; ๕) ขนาด : ทั้งหัวใจ/ หอมหัวใจ/ เต็มหัวใจ/ สุดหัวใจ/ เกินสุดหัวใจ/ เท่าชีวิต/ ยิ่งใหญ่/ เกินสิ่งใด/ ไม่มีสิ่งใดเท่าเทียม/ ไม่มีสิ่งใดเหมือน/ ยิ่งใหญ่กว่าฟ้ากว่าพื้น/ กว้างกว่าพื้นพสุธาอากาศ/ เนื้อความรักของใครอื่น/ ไร้ขอบเขต; ๖) อุปมา : ความรักเป็นเหมือนดวงตะวันส่องสว่าง/ ความรักหวานซึ่งยิ่งกว่าน้ำตาลใส่น้ำผึ้ง/ ลูกเป็นเหมือน : เดอะสตาร์/ แก้วตา/ หัวใจ/ ดวงใจ/ ดวงหทัย/ ดวงจิต

๗. จิตพรหมข้อที่ ๒ กรุณา = ความสงสาร เมื่อลูกอยู่ร้อนนอนทุกข์ ก็ปรารถนาให้พ้นทุกข์

๑) ห่วง : ห่วงหวง/ ห่วงใย/ ห่วงหา/ เฝ้าห่วง/ คอยห่วง/ คิดถึง/ คำนึง/ นึกถึง/ ใส่ใจ/ ดูแล/ ไม่เบื่อ/ กังวล/ กลัวว่าลูกจะหิว/ จะกินอะไร/ เห็นลูกเป็นเด็ก/ ปรานี/ ไม่มีเสื่อมคลาย/ ไม่หน่าย/ ไม่คิดร้าย/ ไม่คิดทำลาย/ ไม่เคยทำร้าย/ ไม่ทิ้ง/ เหนื่อย/ ทุกข์ยาก/ ผู้ทน/ ไม่ยอมต่อโชคชะตา/ อยากให้ลูกสบาย มากกว่าตัวเองทุกอย่าง; ๒) ทุกข์ : เสร้า/ เสร้าทรวง/ หนักใจ/ เสียใจ/ ข้ำใจ/ เจ็บปวดที่ใจ/ ทนร้าวราน/ ทุกข์หนัก/ เจ็บยิ่งกว่า/ กังวลแทบใจสลาย/ เจ็บไปพร้อมกับลูก/ เอาใจช่วยลูกให้ยิ้มสู้ต่ออุปสรรค; ๓) เวลา : ตั้งแต่เล็กจนโต/ แม่โตแล้ว/ เมื่อลูกปวดร้าว/ เมื่อลูกจากไป/ เมื่อลูกอยู่ที่อื่น/ เมื่อมีแผล/ ทุกคืนวัน/ ทุกนาที/ ตลอดเวลา/ ทุกคืน/ เสมอ/ เมื่อลูกเจ็บ/

เมื่อลูกเจ็บปวดที่กาย/ เมื่อลูกเจ็บไข้ ป่วย/ เมื่อลูกร้องไห้/ ทุกแห่งหน/ ตามไปทุกอย่างก้าว

๘. จิตพรหมข้อที่ ๓ มุทิตา = ความดีใจ เมื่อลูกได้ดีมีความก้าวหน้า ก็พลอยยินดีอย่างเต็มใจ

๑) ลักษณะ : ชื่นชม/ ภูมิใจ/ ปลื้มใจ/ ดีใจ/ สุขใจ; ๒) เวลา : เมื่อลูกสู้/ เมื่อลูกชนะ (ได้ข่าวชัยชนะของลูก)/ เมื่อลูกกลับบ้าน/ เมื่อลูกยิ้ม/ เมื่อลูกสบายดี (เห็นลูกสบายดี)/ เมื่อลูกเป็นคนดี/ ตั้งแต่เล็กจนโต/ เสมอ

๙. จิตพรหมข้อที่ ๔ อุเบกขา = การวางเฉยเป็นกลางไม่หวั่นไหว เมื่อลูกต้องรับผิดชอบต่อตนเอง

๑) วางลง ปลงได้ : น้ำใจทน/ มั่นคง/ กลั่นจากรักแค้น/ กลั่นจากยอดดวงใจ/ เปี่ยมด้วยความหวังดี/ อยากรู้ลูกลุกขึ้นด้วยตนเอง/ ต่างจากน้ำทะเลที่มีขึ้นมีลง/ สะอาดยิ่งกว่าน้ำในสระอนินดาต; ขนาด : ยิ่งใหญ่เกินกว่าแม่น้ำใด; เวลา : ตลอดเวลา/ ต่างจากน้ำฝนที่มีตกเป็นบางครั้ง; ๒) วางไม่ลง ปลงไม่ได้ : เหวง/ งอน/ โกรธ/ โมโห/ น้อยใจ/ คิดถึง/ กลัวว่าลูกจะจากไป; เวลา : เมื่อลูกจากไปไม่คืนมา/ เมื่อลูกไม่รู้จักโต/ เมื่อลูกเกเร/ เมื่อส่งลูกขึ้นรถไฟ/ เมื่อลูกรำคาญ/ เมื่อลูกจากลา

๑๐. แม่เป็นผู้ถูกกระทำ : ถูกลูกฆ่า เพราะโมโหหิว/ เสียสามิ/ ถูกพ่อทิ้ง/ พ่อจากแม่ไป/ ถูกลื้ม/ ถูกทิ้ง เมื่อลูกมีสุข แต่ไม่เคยขอให้คิดถึง/ ถูกลูกตะคอกกลับใส่ว่าแม่ไม่ทันสมัย/ ถูกลูกทำให้เสียใจ/ ถูกลูกกอดคอไว้ไม่ยอมห่างกาย

ค. การตาย-หลังการตาย

๑๑. เจ็บ/ ตาย : สุขภาพไม่ดี เวียนหัวเพราะคิดมาก/ อยู่ไม่ได้หากลูกเป็นอะไรไป (ตาย)/ ตายทำให้ลูกอาลัยสุดรำพัน/ เป็นผู้ที่ลูกมั่นใจว่า ตายไปเกิดในสวรรค์/ ขนาดแม่เหมือนฟ้าขาดเดือน

๑๒. ฐานะของแม่

การจัดฐานะของแม่เป็นไปตามทัศนะของพระพุทธศาสนาซึ่งเห็นว่าแม่ที่ปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุและพรหมวิหารนั้นจะได้ฐานะพิเศษ ๑๐ ประการ ได้แก่

- ๑) พรหม ๒) บุรพจารย์ ๓) บุรพเทพ ๔) อาหุไนยบุคคล ๕) โลกวิวรรณ์ ๖) บุรพทิศ ๗) เจ้าหนี้ ๘) มรรคาแห่งสวรรค์ ๙) มิตรแท้คู่บ้าน และ ๑๐) อัคคี (ไฟ) (สพรหมสูตร อัง.จตุกก. ๒๑/๖๓/๘๐-๘๑; พรหมสูตร อัง.ติก. ๒๐/๔๗๐/๑๕๐; สิงคาลกสูตร ที.ปา. ๑๑/๑๙๘/๑๖๒; สาลิเกทารชาดก ปกิณณกนิบาตร ชุ.ชา. ๒๗/๑๘๗๘/๓๒๕; โสณนันท

ขาดก ขุ.ชา. ๒๘/๑๖๑/๔๔; มิตตสูตร ส.ส. ๑๕/๑๖๓/๔๙-๕๐; อัคคิสูตรที่ ๒ อัง.สัตตก. ๒๓/๔๔/๔๔-๔๗)*

๑) **พรหม** : เป็นพรหม/ เป็นเหมือนร่มโพธิ์ร่มไทรแผ่ใบให้ความร่มเย็น/ เป็นผู้มีความหมายยิ่งใหญ่ต่อลูก/ เป็นผู้มีบุญคุณ : โห่หลวงง, ล้ำฟ้ามหาสมุทร, เกินกว่าจะพรรณนา, ยิ่งใหญ่เหนือปฐพี, ยิ่งใหญ่กว่าใครในโลก, ยิ่งกว่าทะเล, ไร้ขอบเขต, ยากจะเปรียบปาน, เป็นผู้มีความสมบัติที่คนอื่นไม่มี/ เป็นผู้ทำให้ลูกสมบูรณ์แม้ไม่มีพ่อ/ เป็นผู้ทำให้พ่อ(สามี)เป็นคนโชคดี/ เป็นสายน้ำที่พัดความรักมาไม่เคยแห้งหาย/ เป็นที่พึ่ง/ เป็นที่พักพิงแหล่งสุดท้าย; ๒) **บุรพเทพ** : เป็นนางฟ้าผู้อารีประจำบ้าน/ เป็นนางงามประจำใจลูก/ เป็นผู้มีจิตใจงดงาม/ เป็นคนที่ลูกอยากกลับไปซบตัก-นอนหนุนตัก/ เป็นคนที่ลูกพูดคำว้าวกัดด้วยได้ยากที่สุด/ เป็นคนที่ลูกอยากกอดเมื่อคิดถึงบ้าน/ เป็นผู้ที่ลูกปรารถนาให้มาอยู่ใกล้ชิดเคียงกาย/ เป็นผู้ที่ลูกอยากให้ดูแล/ เป็นผู้ที่ลูกอยากให้เช็ดน้ำตา/ เป็นผู้ที่ลูกอยากให้ปลอบใจ, ปลอบโยน/ เป็นผู้ที่ลูกอยากได้ยินคำว่ารักจากปาก; ๓) **บุรพาจารย์** : เป็นที่ปรึกษา/ เป็นเครื่องเตือนใจให้ลูกฝ่าฟัน; ๔) **อาหุไนยบุคคล (พระอรหันต์)** : เป็นพระ/ เป็นผู้ทำให้ทุกวันเป็นวันดี/ เป็นผู้หญิงที่ดีที่สุด/ เป็นคนที่แสนดี/ เป็นคนดีที่หนึ่งในดวงใจลูก/ เป็นดวงแก้ว/ เป็นผู้หญิงที่เป็นที่สุดเสมอ/ เป็นผู้ยั้งยั้งทุกซั้ทั้งปวง/ เป็นคนที่ลูกนึกถึงเมื่อใกล้ตาย/ เป็นผู้ที่ลูกอยากให้พักผ่อนและมีความสุข/ เป็นผู้รู้ความคิด, เป็นผู้รู้ใจลูก แม้ลูกไม่พูดอะไร เพียงแค่มองตา; ๕) **บุรพทิศ** : เป็นพระจันทร์ในใจลูกมีแสงจากรักส่องสว่างไม่เคยดับ/ เป็นผู้ทำให้โลกไม่เลวร้ายสำหรับลูก; ๖) **โลกวิวรรณ์** : เป็นเหมือนเรือลำใหญ่พาลูกมุ่งไปสู่จุดหมาย/ เป็นผู้ถ่ายทอดสายเลือดแห่งความมุ่งมั่น; ๗) **เจ้านี่** : เป็นผู้ที่ไม่มีใครแทนที่ได้/ เป็นคนที่ลูกอยากให้ภูมิใจ/ เป็นผู้ที่อยู่ในใจลูกเสมอ/ เป็นเพียงผู้หญิงตัวเล็ก ๆ แต่ทำอะไรได้ยิ่งใหญ่เพื่อลูก/ เป็นแม่निรันดร์ ไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตาม/ เป็นทุกสิ่ง; ๘) **มรรคาแห่งสวรรค์** : เป็นทางสู่สวรรค์/ เป็นผู้มิดอกุนที่ลูกอยากหนุนนอนตาย/ เป็นผู้ที่ลูกขอให้บวชให้, ขอให้หมั้นสาวให้; ๙) **มิตรแท้คู่บ้าน** : เป็นเพื่อนแท้/ เป็นเพื่อนรัก/ เป็นมากกว่าเพื่อนและพี่สาวคนโต/ เป็นเหมือนพี่สาวคนโต/ เป็นผู้ที่ลูกคิดถึงที่สุด/ เป็นที่ระบายความในใจ

* ดูคำอธิบายโดยละเอียดที่ มนตรี วิภาหิสุข (๒๕๕๒). แม่พ่อแบบพุทธ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๒. หน้า ๖๓-๗๖.

๒๒๖ มนตรี วิวาทสุข

(สะท้อนจากเนื้อเพลง)/ เป็นมากกว่าคนรู้จัก/ เป็นผู้เข้าใจชีวิตลูก/ เป็นเครื่องวัดความรักของแฟน; ๑๐) **อัคติ** : เป็นพลัง/ เป็นผู้ให้พลัง/ เป็นกำลังใจ/ เป็นแรงใจ/ เป็นผู้เติมไออุ่นรัก/ เป็นผู้เติมแรงใจ/ เป็นผู้ที่ทำบ้าน : ให้เป็นบ้าน, ให้อบอุ่น, ให้มีความหมาย/ เป็นผู้ทำให้ลูก : เดินไป ในทางที่ดี, ทำงานได้ไม่หลงทาง, สู้อุต้อไป, ผันต่อไป, ไม่ถอดใจ, ไม่เคยท้อ, เดินต่อไปแม้ในวันมีดมนจนลูกประสบความสำเร็จ

ภาพพจน์ของแม่จากบทเพลง

ภาพพจน์ของแม่จากบทเพลงสามารถพรรณนาได้จำนวน ๑๒ ข้อ ดังต่อไปนี้

๑. **แม่คือผู้ที่อุ้มท้องและคลอด** ตลอดระยะเวลาประมาณเก้าเดือนที่อุ้มท้องแม่ลำบากและทรมาณ แต่แม่ถนอมลูกที่อยู่ในท้องดังชีวิต ในขณะที่คลอดแม่ทุกข์แสนสาหัส เมื่อคลอดเสร็จแม่หายโศกและยินดี

๒. **แม่คือผู้ให้ที่ยอมสละทุกสิ่งทุกอย่าง** ของตนเพื่อให้ลูกมีทุกสิ่งทุกอย่างแทน เช่น สร้อย แหวน เครื่องเล่นซีดี รองเท้า นาฬิกา เสื้อผ้า และแม้แต่ความฝันของตนแม่ก็สละได้เพื่อให้ความฝันของลูกเป็นจริง วิธีให้ของแม่มีทั้งที่เป็นปกติสามัญและเป็นรางวัลในโอกาสพิเศษ นอกจากนี้ให้สิ่งของและความฝันแล้ว แม่ยังให้ความรู้ด้วยการให้ออกจากบ้านไปเรียนรู้โลกทั้งในและนอกระบบ และสุดท้ายแม่แต่ชีวิตแม่ก็สละให้ลูกได้

๓. **แม่คือผู้ที่เมื่อลูกยังเด็กก็คอยตอบคำถาม** เมื่อลูกโตแล้วก็โทรศัพท์หาบอกว่าคิดถึงและบอกข่าวให้รู้เมื่อลูกอยู่ห่างไกล ในขณะที่ไม่ว่าลูกจะอยู่ไกลหรือใกล้เพื่อให้ลูกเข้าใจรู้เท่าทันโลก แม่จึงคอยตักเตือนว่าโตแล้วและพร้อมสั่งสอนทุกสิ่งทุกอย่างโดยเฉพาะ ๔ เรื่อง ได้แก่ การคบคน และคู่ครอง การเรียนและความรัก การงาน และคุณธรรมจริยธรรม โดยในเรื่องการคบคนและคู่ครองนั้น แม่สอนว่าเป็นหญิงต้องรักษานวลสงวนตัว ให้ระวังในการคบคนโดยเฉพาะผู้ชาย อย่าไว้ใจ อย่าใจเร็วด่วนได้ อย่าชิงสุกก่อนห่าม และไม่ได้รับของขวัญจากคนแปลกหน้า ในเรื่องการเรียนและความรักแม่สอนมาให้เรียนจบก่อนรัก ในเรื่องการทำงาน แม่สอนให้เป็นคนใฝ่เรียนรู้สูงงาน ขยันอดทน และในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมแม่สอนให้เป็นคนกตัญญู อยู่ในร่องในรอย ทำความดีไม่ให้เป็นคนใจร้าย และสอนสวดมนต์ก่อนนอน เมื่อลูกจะนอนก็กล่อมด้วยการร้องเพลง

การเห่ และเล่นนิทาน ซึ่งเสียงกล่อมนอนของแม่ไพเราะราวทิพย์ดนตรีไม่มีใครเหมือน เมื่อลูกทุกข์ เหน็ดเหนื่อย เดือดร้อน เจอเรื่องร้าย หวาดกลัว เศร้า ท้อใจ ร้องไห้ อ่อนแอ มีปัญหา ออกหัก ผิดหวัง หมองหม่นขาดคนเหลียวแลแล้วหันกลับมา ก็จะพบกับแม่ที่คอยปลอบโยน ปลอบใจ เอาใจ เอาใจช่วย ตามได้ทุกซอกซอกเกี่ยวกับงาน และสวดมนต์ อ้อนวอนให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอวยพรลูก โดยไม่เคยเรียกร้องสิ่งใดเป็นการตอบแทนเลย แม่บางคนไม่บ่น บางคนบ่น ว่า ด่า ดุ ชู และตีลูกด้วยคำร้ายแต่เต็มด้วยความรักและความหวังดี

๔. แม่คือผู้ที่ใช้อวัยวะต่าง ๆ ทั้งร่างกายทำทุกอย่างเพื่อลูกดังต่อไปนี้

๔.๑ ร่างกายของแม่แบกรับเรื่องใหญ่ ๆ ได้แก่ ๑) แม่ยอมเจ็บกายใช้เป็นเกราะปกป้องคุ้มครองลูกให้ปลอดภัยจากอันตรายแม่แต่ยุ่งก็ไม่ให้มาร่ำไรรายตั้งแต่เล็กจนใหญ่ ๒) แม่ไม่กินไม่นอน คอยพยาบาล ถนอมดูแล กายสัมผัสกาย ไม่ห่างไม่ทิ้งไปไหน แม่แต่ยามนอนก็นอนไปพร้อมกับลูก ๓) แม่เหนื่อยล้า อดทน บากบั่น ทำงานหนัก นอนดึก ตื่นเช้า ลำบาก ยากลำบาก เก็บเงินทุกบาทเพื่อเลี้ยงดูปากท้องของครอบครัวที่มีหลายชีวิตรวมทั้งลูกหลายคน ๔) แม่สอนประคองให้เดินไปไหน ๆ กับลูก ทำให้ลูกไม่กลัวใครรังแก และป้องกันจากน้ำมือผู้ชาย ช่วยเลือกคู่ครอง คัดกรองที่รักจริง

๔.๒ มือของแม่อ่อนละมุน ไม่เหมือนใคร คอยอุบตัวให้ คอยประคอง ปกป้อง คุ้มภัย พัดวี ถักทอผ้าไหม ซักผ้าอ้อม หาชองกินเพื่อส่งไปให้ลูก เมื่อลูกอยู่ใกล้ก็เตรียมชองกินไว้รวมทั้งทำอาหารด้วยการหุงข้าวต้มปลาและป้อนข้าวน้ำ เมื่อลูกอึดแล้วก็ให้นอนเปลหรือนอนบนที่นอน บางครั้งนอนไปพร้อมกับลูกเพื่อคอยพัดไกว เมื่อลูกเจ็บกายมือแม่พยายามให้ เช็ดตัวให้ เมื่อลูกเจ็บใจก็พร้อมเช็ดน้ำตา ซับน้ำตา และพยายามให้ มือแม่ไม่ได้มีไว้เพื่อทำอะไร ๆ เพื่อตัวเอง แม่ชื่นสวยเสื่องามตัวใหม่ก็ไม่เคยซื้อให้ตัวเอง ตรงกันข้ามเมื่อขัดสนมือแม่แบออกยืมเงินรายวันเพื่อจบบ้างใช้ในครอบครัว

๔.๓ ทรวงอก อ้อมอก อ้อมแขน และอ้อมกอดของแม่ป้องกันทุกข์ภัย ได้ดีกว่าห้องนิรภัย แม่โอบอ้อมอุ้มลูกแนบอกกกกอดไม่ห่างกาย จนอากาศผ่านไม่ได้ ถนอมลูกไว้ในทรวง ทำให้หายเหนื่อย และให้ความสุขเกินอ้อมกอดใคร แม่เหนื่อยล้าหมดเรี่ยวแรง แต่แรงกอดลูกมีเสมอ

๔.๔ ตา ดวงตา สายตา และแววตาของแม่งามยิ่งกว่าหยาดน้ำฟ้ายาม

ต้องแสงตะวัน ที่เปล่งประกายเป็นสีรุ้งและสามารถปรับเปลี่ยนได้ในหลายลักษณะ คือ บางครั้งอ่อนล้า บางคราอึดรัก อาหาร อ่อนโยน ปราณี้ ห่วงใยและอาลัย สายตาของแม่ เมื่อลูกอยู่ใกล้ก็สบตา ตาประสานตา เห็นแล้วสุขใจ ทำให้หายเหนื่อย และเมื่อลูกออกจากบ้านไปก็เฝ้ามองลูกกลับบ้านแม่ตื่นตื่นทุกวันและเฝ้ามองการกลับมาเยี่ยมของลูกที่แยกครอบครัวไป ในขณะที่บางครั้งดวงตาของแม่ก็ร้องให้เสียน้ำตา

๔.๕ อวัยวะส่วนอื่นและชีวิตของแม่ได้อุทิศเพื่อลูกดังนี้ ๑) ปาก หน้า และแก้มของแม่ ยิ้ม จูบฝ่าเท้า และชบกับแก้มลูก ๒) หูของแม่คอยฟังลูกร้องไห้ ๓) คอของแม่ให้ลูกขี่ ๔) ขาและตักของแม่ ให้ลูกนอนหนุน เป็นเหมือนยาล้างใจที่ รุ่มร้อนและอ่อนล้า ๕) เลือดของแม่กลั่นเป็นน้ำนมให้ลูกดื่ม ๖) ลมหายใจของแม่ อบอุ่นที่สุด เปี่ยมด้วยเมตตา เกิดจากรักจริง เทียงแท้และให้ความสุข ๗) ชีวิตของแม่ ทำเป็นแบบอย่างให้เห็นให้ลูกได้เลียนแบบ

๔.๖ แม่บางคนหรือบางครั้งทำร้ายลูกโดยการตี เปิดทีวีหนวกหู ทำให้อ่านหนังสือไม่รู้เรื่อง และทิ้งลูก

๕. แม่เป็นคนเดียวที่ตลอดเวลาไม่ว่าลูกจะเจอเรื่องดีหรือร้ายก็ไม่ทิ้งลูก และอยู่ข้างหลัง อยู่เคียงข้างร่วมสุขร่วมทุกข์กับลูกเสมอ แม่ใช้ความอ่อนโยนดับความ ต้อดิ่ง แม่เพียงคนเดียวที่อยู่ข้างลูกก็มากพอที่จะให้แสงสว่าง และแม่เมื่อลูกออกจาก บ้านไปก็เฝ้ารอคอยฟังข่าวลูกและวันแห่งความสำเร็จของลูก นอกจากนี้ในด้านจิตใจแม่ มีความอบอุ่นใจ ความสุขใจ ความมั่นใจ ความบันเทิงใจให้กับลูกเสมอ และพร้อม รักษาประสานแผลใจให้ลูก ยิ่งกว่านั้น แม่พร้อมอภัยให้ลูกเสมอในทุกเรื่องที่ผิดแม่จะ มากมายที่คนอื่นไม่ให้ภัย แม่แม่จะเหนื่อยล้าเมื่อลูกหวนไหวก็เข้มแข็งเพื่อประคองใจ ให้ลูกก้าวพ้นภัย

๖. แม่มีความรักจริงที่เที่ยงแท้ สดใส อบอุ่น บริสุทธิ์ ซึ่งไม่มีชายแต่เบิกได้ ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีข้อแม้ ไม่พบในใครอื่น ความรักของแม่มาพร้อมกับความหวังดีต่อ ลูกจนวันตายโดยปรารถนาให้ลูกได้ดี ให้มีวิชาความรู้ ให้ความฝันเป็นจริง ให้ปลอดภัย ให้มีความสุขสบาย ให้พบกับคนที่รักจริง ให้ได้คู่ครองที่ดีอยู่กันอย่างมีความสุข แม่แม่ จนก็ไม่ปรารถนาทรัพย์สินไปมากกว่าความสุขของลูก แม่ไม่หวังสิ่งตอบแทนจากลูก ขอ เพียงให้ลูกคิดถึงเวลาทุกข์ และถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้ได้เลี้ยงดูเมื่อยามตกยาก ความรัก ของแม่นี้แม่จะไม่เคยบอกลูกแต่ก็มีมาแล้วตั้งแต่ลูกอยู่ในครรภ์และคงอยู่ชั่ววันรันดรซึ่งมี

ขนาดเท่ากับหัวใจเท่ากับชีวิตของแม่ มีความยิ่งใหญ่ไร้ขอบเขตเกินสิ่งใดทั้งหมด เกินกว่าฟ้าฟ้า เกินกว่าพื้นพิภพ เห็นความรักของใครอื่น และไม่มีสิ่งใดเหมือน เปรียบเป็นเหมือนดวงตะวันส่องสว่างและมีความหวานซึ่งยิ่งกว่าน้ำตาลใส่น้ำผึ้งเพราะลูกเป็นเหมือนแก้วตาดวงใจ และเดอะสตาร์ของแม่

๗. แม่ห่วงลูกทั้งห่วงหวง ห่วงหา ห่วงใย ฝ่าหวง และคอยห่วง จิตของแม่คิดถึง คำนึงถึง นึกถึง ใส่ใจลูกไม่เมื่อ แม่กังวลกลัวว่าลูกจะหิว จะกินอะไร และเห็นลูกเป็นเด็กเสมอ น้ำใจของแม่ปรานีต่อลูก ไม่มีเสี้อมคลาย ไม่หน่าย ไม่คิดร้าย ไม่คิดทำลาย ไม่เคยทำร้ายและไม่ทิ้งลูก แม่มแม่จะเหนื่อย ทุกข์ยาก ก็ยังสู้ทน ไม่ยอมต่อโชคชะตาเพราะอยากให้ลูกสบายมากกว่าตัวเองทุกเรื่อง เมื่อลูกมีทุกข์แม่อีกทุกข์ เศร้าหนักใจ เสียใจ ซ้ำใจ เจ็บปวดใจ ร้าวราน และเป็นทุกข์อย่างหนัก เมื่อลูกเจ็บแม่เจ็บไปพร้อมกับลูก เจ็บยิ่งกว่า กังวลแทบใจสลาย และเอาใจช่วยลูกให้ยืมสู้ต่ออุปสรรคตั้งแต่เล็กจนโต แม่ลูกโตแล้วแม้อย่างคงมีความห่วงใยต่อลูกเสมอทุกคืนวัน ทุกนาที ทุกแห่งหน โดยเฉพาะเมื่อลูกปวดหัว เมื่อลูกจากไป เมื่อลูกอยู่ที่อื่น เมื่อลูกมีแผล เมื่อลูกเจ็บ ไข้ ป่วย ความห่วงใยของแม่อยังคงตามลูกไปทุกอย่างก้าว

๘. แม่ชื่นชม ภูมิใจ ปลื้มใจ และดีใจกับความสำเร็จของลูกเสมอ แม่เมื่อยังไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อลูกสู้ เมื่อลูกชนะ เมื่อลูกกลับบ้าน เมื่อลูกยิ้ม เมื่อลูกสบายดี เมื่อลูกเป็นคนดี แม่อีกสุขใจกับลูกตั้งแต่เล็กจนโตและตลอดไป

๙. แม่เมื่อถึงคราวที่ลูกต้องรับผิดชอบต่อตัวเองแม่อะจะอยากเข้าไปช่วย แต่ก็ต้องวางเฉย ซึ่งความวางเฉยของแม่นั้นไม่ได้เฉยเฉยแต่เฉยด้วยน้ำใจที่ใสสะอาดเปี่ยมด้วยความหวังดีและมั่นคงตลอดเวลาซึ่งต่างจากน้ำทะเลที่มีขึ้นมีลง ต่างจากน้ำฝนที่มีตกเป็นบางครั้ง แต่แม่บางคนบางครั้งก็วางเฉยไม่ลงปลงไม่ได้จึงมีอาการเหงา อ่อน โกรธ โมโห น้อยใจและกลัวว่าลูกจะจากไป โดยเฉพาะเมื่อลูกจากไปไม่คืนมา เมื่อลูกไม่รู้จักโต เมื่อลูกเกร และเมื่อลูกรำคาญ

๑๐. แม่แม่มีชีวิตเพื่อลูกตั้งกล่าวนมาข้างต้นแต่แม่บางคนบางครั้งก็เป็นผู้ถูกระงับโดยพ่อและลูก เช่น ถูกทิ้ง ถูกลืม ถูกตะคอกใส่ ถูกทำให้เสียใจ และแม่มแต่ถูกลูกฆ่าเพราะโมโหหิวก็มี

๑๑. แม่เมื่อแก่ลงก็จะมีสุขภาพไม่ดี เจ็บ และตายในที่สุด ซึ่งก่อนจะถึงวันตายแม่เวียนหัวเพราะคิดถึงลูกมากถึงขั้นที่หากลูกเป็นอะไรไปแม่อีกไม่อาจมีชีวิตอยู่

๒๓๐ มนต์รี วิวาหสูข

ต่อได้ ความตายของแม่จะทำให้ลูกอาลัยสุดรำพัน ในขณะที่ลูกมั่นใจว่าแม่จะเกิดในสวรรค์และชีวิตของลูกที่ขาดแม่เหมือนฟ้าขาดเดือน

๑๒. แม่ด้วยชีวิตที่อุทิศให้ลูกเช่นนี้จึงทำให้ดำรงอยู่ในฐานะพิเศษต่อลูก
๑๐ ประการ ดังนี้

๑๒.๑ แม่เป็นพรหม คือ เป็นเหมือนร่มโพธิ์ร่มไทรแผ่ใบให้ความร่มเย็น เป็นผู้มีความหมายยิ่งใหญ่ต่อลูก เป็นผู้ที่มีบุญคุณใหญ่หลวงเกินกว่าจะพรรณนา ลำพำมหาสมุทร ยิ่งใหญ่เหนือปฐพี ยิ่งใหญ่กว่าใครในโลก ไร้ขอบเขต ยากจะเปรียบปาน เป็นผู้มีคุณสมบัติที่คนอื่นไม่มี เป็นผู้ทำให้ลูกสมบูรณ์แม้ไม่มีพ่อ เป็นผู้ทำให้พ่อ (สามี) เป็นคนโชคดี เป็นสายน้ำที่พัดความรักมาไม่เคยแห้งหาย เป็นที่พึ่ง และเป็นที่พักพิงแห่งสุดท้าย

๑๒.๒ แม่เป็นบุรพเทพ คือ เป็นนางฟ้าผู้อารีประจำบ้าน เป็นนางงามประจำใจลูก เป็นผู้มีจิตใจงดงาม เป็นคนที่ลูกอยากกลับไปซบดักหรือนอนหนุนตัก เป็นคนที่ลูกพูดคำว่ารักด้วยได้ยากที่สุด เป็นคนที่ลูกอยากกอดเมื่อคิดถึงบ้าน เป็นผู้ที่ถูกปรารถนาให้มาอยู่ใกล้ชิดเคียงกาย เป็นผู้ที่ถูกอยากให้ดูแล เป็นผู้ที่ถูกอยากให้เช็ดน้ำตา เป็นผู้ที่ถูกอยากให้ปลอบใจ และเป็นผู้ที่ถูกอยากได้ยินคำว่ารัก

๑๒.๓ แม่เป็นบุรพาจารย์ คือ เป็นที่ปรึกษา และเป็นเครื่องเตือนใจให้ลูกฝ่าฟัน

๑๒.๔ แม่เป็นอาหุไนยบุคคล คือ เป็นพระ เป็นผู้ทำให้ทุกวันเป็นวันดี เป็นผู้หญิงที่ดีที่สุด เป็นคนที่แสนดี เป็นคนดีที่หนึ่งในดวงใจลูก เป็นดวงแก้ว เป็นผู้หญิงที่เป็นที่สุดเสมอ เป็นผู้ยับยั้งทุกซั้งทั้งปวง เป็นคนที่ลูกนึกถึงเมื่อใกล้ตาย เป็นผู้ที่ถูกอยากให้พักผ่อนและมีความสุข และเป็นผู้รู้ความคิดและรู้ใจลูกแม้ลูกไม่พูดอะไร เพียงแค่มองตา

๑๒.๕ แม่เป็นบุรพทิศ คือ เป็นพระจันทร์ในใจลูกมีแสงจากรักส่องสว่างไม่เคยดับ และเป็นผู้ทำให้โลกไม่เลวร้ายสำหรับลูก

๑๒.๖ แม่เป็นโลกวิวรรณ์ (ผู้เปิดเผยโลก) คือ เป็นเหมือนเรือลำใหญ่ พาลูกมุ่งไปสู่จุดหมาย และเป็นผู้ถ่ายทอดสายเลือดแห่งความมุ่งมั่นให้กับลูก

๑๒.๗ แม่เป็นเจ้าหนี้ คือ เป็นผู้ที่ไม่มีใครแทนที่ได้ เป็นคนที่ลูกอยากให้ภูมิใจ เป็นผู้ที่อยู่ใใจลูกเสมอ เป็นเพียงผู้หญิงตัวเล็ก ๆ แต่ทำอะไรได้ยิ่งใหญ่เพื่อลูก

เป็นแม่นรันดร ไม่ว่าจะดีหรือชั่วก็ตาม และเป็นทุกสิ่งของลูก

๑๒.๘ แม่เป็นมรรคาแห่งสวรรค์ คือ เป็นทางสู่สวรรค์ เป็นผู้มิตกอุคนที่ ลูกอยากหนุนนอนตาย และเป็นผู้ที่ลูกขอให้บวชให้และขอให้หมั้นสาวให้

๑๒.๙ แม่เป็นมิตรแท้คู่บ้าน คือ เป็นเพื่อนแท้ เป็นเพื่อนรัก เป็นเหมือนพี่สาวคนโต เป็นมากกว่าเพื่อนและพี่สาวคนโต เป็นผู้ที่ถูกคิดถึงที่สุด เป็นที่ระบายนใจ เป็นมากกว่าคนรู้จัก เป็นผู้เข้าใจชีวิตลูก และเป็นเครื่องวัดความรักของแฟน

๑๒.๑๐ แม่เป็นอัครี (ไฟ) คือ เป็นพลัง เป็นผู้ให้พลัง เป็นกำลังใจ เป็นแรงใจ เป็นผู้เติมไออุ่นรัก เป็นผู้เติมแรงใจ เป็นผู้ที่ทำให้บ้านให้เป็นบ้าน ให้อบอุ่น ให้ความหมาย และเป็นผู้ทำให้ลูกเดินไปในทางที่ดี ทำงานได้ไม่หลงทาง สู้อุปสรรคไปไม่ถอดใจ ไม่เคยท้อ เดินต่อไปแม้ในวันมีดমনจนลูกประสบความสำเร็จ

สรุปและเสนอแนะ

เพลงเกี่ยวกับแม่จำนวน ๑๓๑ เพลง มีคำกริยาของแม่จำนวน ๕๐๔ คำ เป็นคำที่แสดงคุณที่แม่มีต่อลูกจำนวน ๔๘๘ คำ แสดงโทษที่แม่ทำต่อลูกจำนวน ๘ คำ และแสดงโทษที่แม่ถูกระทำโดยพ่อหรือลูกจำนวน ๘ คำ ดังนั้น เพลงหนึ่งเพลงจึงแสดงคุณของแม่ประมาณเพลงละ ๔ คำหรือครึ่ง แสดงโทษของแม่ ๖๓ เพลงต่อครึ่ง และแสดงโทษที่แม่ถูกระทำ ๖๓ เพลงต่อครึ่งเช่นกัน เพราะเหตุนี้ ลูกจึงควรฟังเพลงเกี่ยวกับแม่ประมาณ ๖๒ เพลง หากไม่ต้องการฟังโทษของแม่ ซึ่งจะทำให้ลูกรู้ว่าแม่มีคุณเพียงใดและอย่างไร แต่การฟังเพลงเกี่ยวกับแม่มากกว่า ๖๒ เพลงซึ่งลูกจะได้ฟังโทษของแม่ด้วยนั้นก็ไม่ทำให้คุณของแม่ลดลงแต่อย่างใดเพราะแม่ทำโทษลูกด้วยความหวังดีและโทษที่ถูกกล่าวถึงเป็นความในใจของลูกที่วิงวอนหาแม่ และยิ่งจะทำให้ลูกตระหนักในคุณของแม่มากยิ่งขึ้นเมื่อได้ฟังเพลงที่แม่แม่จะมีคุณยิ่งใหญ่ก็ยิ่งถูกพ่อหรือลูกทำร้าย แต่แม่อีกยังไม่ทิ้งลูกและยังรักลูกเสมอไปไม่มีวันเสื่อมคลายจนวันตาย เพราะฉะนั้นเพลงจึงถือเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างเสริมความกตัญญูของลูกโดยเฉพาะลูกที่ชอบฟังเพลง จึงควรที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อสังคมจะมีพื้นที่และเวลาในการเปิดเพลงเกี่ยวกับแม่ให้ลูกได้ฟังอย่างสม่ำเสมอ ไม่เปิดเพลงเฉพาะช่วงเทศกาลวันแม่ซึ่งในช่วงวันดังกล่าวการเปิดเพลงแม่มีมากจนอาจทำให้เบื่อได้

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับสยามรัฐ. <<http://84000.org/tipitaka/pitaka2/>>

(๒ สิงหาคม ๒๕๕๔)

เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๑๙๙ หน้า ๑๖๒, สิงคาลกสูตร ที่ฆนิกาย ปาฎิกวรรค

เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๐๕ หน้า ๑๗๒, สิงคาลกสูตร ที่ฆนิกาย ปาฎิกวรรค

เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๒๘ หน้า ๒๓๑, สังคีตสูตร ที่ฆนิกาย ปาฎิกวรรค

เล่มที่ ๑๕ ข้อที่ ๑๖๓ หน้า ๔๙-๕๐, มิตตสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค

เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๒๗๗-๒๗๘ หน้า ๗๐-๗๑, สมจิตตวรรค สังยุตตนิกาย
ทุกนิบาต

เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๔๗๐ หน้า ๑๕๐, พรหมสูตร อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต

เล่มที่ ๒๑ ข้อที่ ๖๓ หน้า ๘๐-๘๑, สพรหมสูตร อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต

เล่มที่ ๒๒ ข้อที่ ๑๙๒ หน้า ๒๕๒, อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต

เล่มที่ ๒๓ ข้อที่ ๔๔ หน้า ๔๔-๔๗, อัคคีสูตรที่ ๒ อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต

เล่มที่ ๒๗ ข้อที่ ๑๘๗๘ หน้า ๓๒๕, สาลิเกทวารชาดก ปกิณณกนิบาต ขุททก
นิกาย ชาดก

เล่มที่ ๒๘ ข้อที่ ๑๖๑ หน้า ๔๔, โสณนันทชาดก ขุททกนิกาย ชาดก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๑). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล**

ธรรม (พิมพ์ครั้งที่ ๑๖). กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๔๘). **ถ้าเชิดชูพระคุณแม่ขึ้นมาได้ สังคม**

ไทยไม่สิ้นความหวัง (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย

๒๓๔ มนต์รี วิวาท์สุข

ภาคผนวก : ตัวอย่างเพลงที่เกี่ยวกับแม่

๑. เพลง : ไครหนอ	ศิลปิน : สีวลี ผกาพันธุ์	คำร้อง/ทำนอง : สุรพล โทณะวณิก
เนื้อเพลง	ไครหนอ รักเราเท่าชีวี ไครหนอ รักเราใช่เพียงรูปกาย ไครหนอ เห็นเราเศร้าทรวงโน ไครหนอ รักเราดังดวงแก้วตา จะเอาโลกมาทำปากกา เอน้ำนมดมมหาสมุทรแทนหมึกวาด ไครหนอ รักเราเท่าชีวัน (เท่าชีวัน) ไครหนอ ชักชวนดูหนังสี่จอ	ไครหนอ ปราณีไม่มีเสื่อมคลาย รักเขาไม่หน่าย มีคิดทำลาย ไครหนา ไครหนอ เอาใจปลอบเราเรื่อยมา รักเขากว้างกว่า พื้นพสุธา นากาาศ แล้วเอานภามาแทนกระดาษ ประกาศพระคุณไม่พอ ไครหนอ ไครกันให้เราซื้อค้อ (คุณพ่อ คุณแม่) รู้แล้วละก็ อย่ามัวร้องรอ ทดแทนบุญคุณ

ที่มา : <http://www.youtube.com/watch?v=TyuSCsU-m7c>

๒. เพลง : แม่	ศิลปิน : พงษ์สิทธิ์ คำภีร์	คำร้อง/ทำนอง : (พงษ์สิทธิ์ คำภีร์)
เนื้อเพลง	ที่วันคืนจะผ่านไป ก็ฤดูจะผ่านมา แม่ก็ยังเฝ้ารอให้ลูกกลับ นับวันเวลาเจ้าโตแล้วไป สร้างครอบครัวใหม่ ไม่หันมาสนใจแม่เลย แม่ถนอมเลี้ยงลูกรัก รักเกินรักยั้งสิ่งใด ไม่ให้ใครทำร้ายให้ลูกเจ็บ แม่ทำงานหนักให้ลูกสบาย เมื่อเจ้าโตใหญ่ เป็นคนดีมีค่าของสังคม แม่ทั้งห่วงหวง คิดถึงดวงใจ ลูกจำ เวะเวียนหาแม่บ้างซิ แม่อยู่เหงา ๆ เดี่ยวเดียวดาย เฝ้าคอยคิดหวังว่า ลูกจะมา แต่ไม่มีเลย หรือลืมแม่แล้วลูกจำ	

ที่มา : <http://www.musicatm.com/thai/ฟังเพลง-แม่-พงษ์สิทธิ์-คำภีร์-6428.html>

๓. เพลง : รอยจูบบนฝ่าเท้า	ศิลปิน : หลง ลงลาย	คำร้อง/ทำนอง : (หลง ลงลาย)
เนื้อเพลง	<p>เมื่อครั้งเยาว์วัยใครซึบกลิ่นหอมเจ้า บรรจจุบเบา ๆ ตรงฝ่าเท้าน้อย ๆ ฝ่าใฝ่เคียงดูแลตั้งแต่ตื่นเท้าฝ่าหอย เทใจฝ่าคอยวันที่เจ้าเติบโต เจ้าเป็นอย่างไรมื่อเจ้าเติบโตใหญ่ขึ้นมา ดีชั่วเก่งกล้ามีการศึกษาสอยโก้ ลืมตัวโอบบินเมื่อมั่งมีใหญ่โต โอิหยังไสคุยโวไอ้อวดดี จะเป็นอย่างไรใครก็ไม่อาจห้ามเจ้า พอเพื่อนหนุ่มสาวผู้ได้ฟังเพลงนี้ ก็มั่งมั่งมองตรงฝ่าเท้าก่อนคิดจะทำชั่วดี สองตีนของเจ้านี้แหละที่พ่อแม่เคยจูบมัน ยังจำได้ไหมใครเคยพร่ำสอน ยามเจ้าจะนอนใครกล่อมให้หลับฝัน ใครคอยห่วงใยเจ้าได้ทุกวี่วัน ใครทนร่ำรารานเมื่อเจ้านั้นเสียน้ำตา เจ้าเป็นเด็กดีพ่อแม่ก็ภูมิใจ ถ้าเจ้าเป็นผู้ร้ายคงไม่มีใครปรารถนา รอยจูบบนฝ่าเท้าก็เพราะรักเจ้าเกินกว่าฟ้า แล้วสิ่งใดเล่าหน้าเจ้าจะหามาตอบแทน</p>	

ที่มา : <http://www.musicatm.com/thai/ฟังเพลง-รอยจูบบนฝ่าเท้า-8899.html>

๒๓๖ มนต์รี วิวาท์สุข

๔. เพลง : ลูกแม่	ศิลปิน : ครูชั้น สมพงษ์ หมื่นจิต	คำร้อง/ทำนอง : ครูชั้น สมพงษ์ หมื่นจิต
เนื้อเพลง :	<p>กว่าจะคลอด กว่าจะคลาน กว่าจะผ่าน...มาคิดดู ที่ฉันมีเลือดนั้กสู้ เพราะฉันเคยอยู่ในท้องชวานา... ฉันเกิดมาจากความรัก ฉันโตมาจากน้ำใจ รักของแม่แสนสดใส คือ ความยิ่งใหญ่ผู้มองชน ยามฉันเจ็บแม่เจ็บกว่าฉัน แม่ปากบ่นแม่ทุกข์แม่ทน ยามมีไข้แม่ไถ่ถอน ก่อนจะนอนแม่สอนสวดมนต์ ฉันจึงมีความรัก ให้คนทุกคน ฉันจึงมีน้ำใจ ให้คนทุกคน แม่ห่วงลูก อยู่ทุกแห่งหน แม่อ่อนโยน ดับความดื้อดึง พระคุณแม่ มากเกินคณานับ ลูกขอกราบ ด้วยความซาบซึ้ง รักของแม่ยังติดตรึง เป็นคนดีที่หนึ่ง ในดวงแด ลูกจะทน บนทางชีวิต ไม่ทำผิด ไม่อ่อนแอ ทุกข์ปานใด ลูกจะไม่ยอมแพ้ จะเป็นคนดีของแม่... ตลอดไป</p>	

ที่มา : <http://www.musicatm.com/indy/ลูกแม่-8568.html>

